

УДК 801.82:[070:27-2.283]:398(450=161.2)“199/20”

Устами самовидців (історія української трудової еміграції в Італії кінця ХХ – початку ХХІ століть на сторінках часопису “До Світла”)

Олена ПНДА

Кандидат філологічних наук
доцент кафедри української фольклористики
імені акад. Філарета Колесси
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
E-mail: omhinda@gmail.com

Розглянуто історію постання на початку ХХІ ст. першого україномовного періодичного видання в Італії – християнського часопису “До Світла”, у якому публікували численні дописи українських трудових мігрантів. Доробок кваліфіковано як “народний літопис”, проаналізовано його тематику, своєрідність і спорідненість із українським емігрантським і заробітчанським фольклором ХІХ ст. Свідчення, листи, хроніки з життя спільнот, різножанрові поетичні і прозові твори дописувачів та інші матеріали часопису, на думку автора статті, у сукупності створили своєрідний документальний народний літопис української еміграції в Італії, ще одну драматичну сторінку української історії та культури.

Ключові слова: українські трудові мігранти в Італії, християнський часопис “До Світла”, фольклор, народний літопис, народна культура, фольклорні жанри, менталітет.

Одним із актуальних завдань сучасної науки, зумовлених викликами сьогодення, є всебічне вивчення української трудової еміграції, чисельність якої на межі ХХ–ХХІ ст. сягала кількох мільйонів. Феномен українських трудових спільнот за кордоном може бути збагненним лише тоді, коли науковці звернуть увагу на реалії заробітчанської дійсності у всіх її виявах і контекстах. Лише пильна дослідницька увага, спрямована на охоплення максимальної кількості аспектів життєдіяльності новітніх трудових мігрантів, здатна сформувати об’єктивність наукових і суспільних візій. На цьому тлі вивчення творчого, культурного і духовного виявів у житті зазначеної соціокультурної групи є важливою складовою цілісного пізнання проблеми. Метою пропонованої статті є спроба узагальнити значення першого україномовного періодичного видання в Італії – християнського часопису “До Світла”, на сторінках якого публікувалися листи, документальні свідчення-розповіді, поезії українських заробітчани і у такий спосіб укладався справжній народний літопис про історію української еміграції на Апеннінах кінця ХХ – початку ХХІ ст. В українській науці не існує окремого дослідження, присвяченого цьому питанню, хоча принагідно його розглядали у своїх розвідках В. Соколов [19], О. Герасименко [3], О. Пономарева [13], О. Годованська [6], а також автор цієї розвідки [4, 5, 21].

Часопис "До Світла" почав виходити друком наприкінці 2001 р. під патронатом церкви Святої Софії в Римі. Журнал був заснований з ініціативи першого Координатора українських греко-католицьких громад в Італії священника о. Василя Поточняка, який став його першим головним редактором, і групи однодумців із кола заробітчан. На сторінках часопису збереглася історія його постання. Складаючи свої повноваження пасторального Координатора у зв'язку із закінченням каденції у 2005 р., о. Василь Поточняк звернувся до читачів і членів редакції "До Світла" зі словами подяки. Згадавши поіменно всіх, хто докладав чималих зусиль, аби числа часопису регулярно виходили у світ, головний редактор, зокрема, розповів про той день, коли було прийняте доленосне для української спільноти в Італії рішення про заснування журналу. Хронологічна послідовність і докладність цієї розповіді споріднюють її з історико-документальною публіцистикою, для якої пріоритетними завжди були факт, документ, подія і, головне, правдивість їх висвітлення. Наведемо один із найважливіших фрагментів цього допису: "17 жовтня 2001 р. нас троє – Лідія Дукас, бр. Павло Сковронський і я – зустрілися біля пам'ятника Т. Шевченку на Св. Софії у Римі для обговорення питання про заснування журналу. Це був нелегкий крок і, на жаль, не сприймався на початках навіть в ідеї своїй, бо "заробітчани нічим не цікавляться, тільки грішми", – стверджувала більшість. <...> Ми тоді не мали ні комп'ютера, ні принтера, ні приміщення, ані знайомих у друкарні, не знали з-поміж себе журналістів-професіоналів. Але свідомість потреби (україномовного періодичного видання. – О. Г.) була такою великою, що ми, не боячись багатьох "проти", почали працю над випуском першого номера, який вийшов 1 листопада 2001 року. Згодом приєдналися інші (заробітчани. – О. Г.): О. Городецький, А. Максим, Р. Деркач, Л. Свірська <...> Поштовхом до видання журналу було <...>, зокрема те, що наші люди в Італії – нелегали, дезорієнтовані в усіх ділянках – від юридичного статусу до пасторальної інформації, потребували чогось "свого", рідного, в чому могли б знайти відповіді на болючі пастирські й інформаційні проблеми. Ставши координатором, я був свідомий, що без інформативного органу ми не налагодимо зв'язку з нашими людьми і не знатимемо, де вони і які в них потреби" [12, с. 4].

Зі спогадів о. Василя Поточняка, як і з матеріалів часопису в цілому, стає очевидним: часопис став *довгоочікуваним простором для гуртування і спілкування* десятків і сотень тисяч українців, які прагнули заявити і розповісти про себе "urbī et orbī". Тож закономірними й органічними стали зародження і подальша динаміка літературної та поетичної діяльності дописувачів, типологія й ознаки якої будуть схарактеризовані далі. У часописі залишила слід правдива і драматична сторінка історії української трудової еміграції в усій складності її розвитку, що укладалася безпосередньо українськими заробітчанами, яких на той час в Італії вже налічувалося сотні тисяч і які проживали по всіх регіонах країни. Часопис виник як унікальне періодичне видання, на сторінках якого було відведено спеціальні рубрики для листів і творів читачів: у такий спосіб *українські трудівники вперше отримали можливість відверто й відкрито розповісти про своє життя на чужині*.

Концепція журналу була сформульована в першому ж його числі й відображена у зверненні редакції до читачів: члени редколегії закликали українських заробітчан надсилати "свої, часом вистраждані дописи" [10, с. 3] і при цьому наголошували, що часопис створено з метою гуртувати українську громадськість в Італії, вивести українських заробітчан "з пригнобленого стану нелегального існування" [10, с. 3], "діалогувати на сторінках його рубрик" [10, с. 3] на духовні й культурні теми. Члени редколегії підкреслювали, що вони, так само, як і читачі, є українськими заробітчанами і тому можуть допомогти "простими і пережитими дописами і порадами" [10, с. 3]. У рубриках часопису "Рідні голоси", "Новини з куточків Італії", "Як все починалось", "Як на чужині живемо", "Нашого цвіту по всьому сві-

ту", у поетичних – "Коли в душі народжується слово" та "Усміхнись" – українські заробітчани розмірковували про причини своєї еміграції, обговорювали досвід адаптації на чужині, радилися один з одним, ділилися корисною інформацією. Усім цим вони започатковували формування свого світу та простору не лише на сторінках часопису, а й у чужій країні.

Стараннями першої редколегії "До Світла" у складі передусім головного редактора і його співзасновника священика о. Василя Поточняка, членів редакції – Лідії Дукас, Олеса Городецького, Павла Скворонського та інших – часопис став справжньою народною трибуною: українські трудівники надсилали до редакції відверті свідчення про важкі, а часом і жорстокі реалії українського заробітчанства. Труднощі емігранського життя зумовили частотність сюжетів, які були типовими й для українських заробітчанських пісень XIX ст.: розлука з рідною землею, родину, утрачені роки, чужина та чужі люди, приниженість і страждання, гріх та спокута, жертвність і терпіння тощо. Творчість поетів-аматорів за родовими ознаками й образно-виражальними засобами має багато спільного із традиційним заробітчанським фольклором, проблематику і типологію якого схарактеризувала С. Грица: "Тема соціальної неволі та протесту і похідні від неї життєві ситуації – відхід в "чужу стороньку", між чужії люди, бідкування на чужині ... в тяжкій роботі, повернення додому з незначним заробітком або й без нього, знуцання зі знедолених трударів – проходять через усі верстви заробітчанських пісень" [8, с. 17].

У поезіях українських заробітчан в Італії відображено правдиву й досі не знаму сторінку сучасної трудової міграції, створену поетами-аматорами, більшість із яких написали свої перші вірші саме в еміграції. Об'єднавчу і духовну роль виходу у світ першого україномовного періодичного видання "До Світла" для життя "італійських" українців важко переоцінити, зважаючи на неструктурованість тодішнього еміграційно-заробітчанського середовища. Свідчення самих заробітчан про те, як змінилося їхнє життя з появою часопису, мені доводилося чути чи не від кожного з опитаних респондентів, які на той час працювали в Італії. Це ілюструє і лист до редакції заробітчанина Романа Логіна, у якому він пише: "... Мені потрапив до рук християнський часопис українців в Італії "До Світла". Він зацікавив не тільки моїх сусідів по квартирі, але й інших знайомих, які придбали журнал і чекають на інші випуски. Люди з глибоким переживанням вчитуються у сторінки часопису, де наші земляки розповідають про наболіле, про радості і втіху. Вчитуючись в рядки, ніби линеш на Україну. Як духовно легше та спокійніше стає на душі" [9, с. 40].

Поява часопису мала безпрецедентний резонанс у колі заробітчан. У перші роки існування видання, коли наклад був мізерним, числа журналу заробітчани передавали один одному, переписували від руки статті й поезії з нього, надсилали примірники в Україну рідним і близьким, підкреслюючи олівцем чи ручкою ті статті чи рядки, у яких знаходили довгозамовчувану правду про своє життя в еміграції. У процесі пошуків і збирання повного комплекту чисел "До Світла" мені доводилося отримувати такі "живі" часописи від членів родин заробітчан. Пересновані закладками, підкресленнями, зі знаками окликів і багатокрапками в текстах і на полях, ці раритетні числа є носіями додаткової важливої інформації про заробітчанське життя. Ця щонайприскіпливіша "народна цензура", ці, розставлені самими очевидцями смислові й змістові акценти, розповідають про найтипівіші колізії емігрантських випробувань, відкриваючи незнану і трагічну сторінку української історії, коли сотні тисяч українських жінок-матерів змушені були виїхати на чужину, "щоб підняти діточок з колін".

Траплялися випадки, коли дописувачі й у критичній формі зверталися до редакції з проханнями зробити все можливе, аби збільшити наклад часопису, адже довгий час він залишався єдиним україномовним періодичним виданням для

українців в Італії. Таким є лист заробітчани Ольги Струтинської, у якому авторка писала: "Коли мені тяжко на душі, коли туга чорною пеленою застилає очі і серце, я або молюсь, або читаю поезію. І чомусь поетичні сторінки часопису ("До Світла". – О. Г.) мені ближчі і зрозуміліші, ніж віршовані рядки навіть відомих поетів <...> За межі України нас виїхало мільйони, і не можна махнути рукою на таку кількість громадян – кинути їх у світі без будь-якої підтримки та інформації. А потім ще й критикувати тих, що, мов потопаючі, хапаються за соломинку, творять щось своє, близьке і зрозуміле кожному з них. На більш ніж 100-тисячну легальну громаду – один український часопис!? Для кого і на кого працюють всі літературні кола – забули про мільйони своїх співвітчизників!?" [16, с. 52–53]. Наведений фрагмент уповні характеризує ситуацію, яка склалася на початку 2000-х років в українській спільноті, що проживала в Італії: нестача україномовного інформаційного друкованого органу трудові мігранти сприймали особливо болісно. Соціальна ізоляція, відсутність інформації як внутрішньої, так і зовнішньої, утруднювали і без того складне, а подекуди й драматичне становище наших співвітчизників, вигнаних на заробітки. Довгоочікувана поява "свого" часопису і заснування членами першої редколегії традиції святкування Дня Матері всією українською спільнотою в Італії засвідчили: консолідаційні ініціативи було започатковано, і вони стали потужним поштовхом для подальшої консолідації української спільноти.

Бажання не втратити свою самобутню культуру, легітимно та публічно її маніфестувати стало причиною сплеску літературної творчості української спільноти в Італії, і цей феномен став однією з визначальних її рис, що можна проілюструвати матеріалами "До Світла". Для поетичного доробку поетів-аматорів було виділено рубрику "Коли в душі народжується слово", а згодом і гумористичний розділ "Усміхнись". Член першої редколегії часопису і ведуча поетичної рубрики Людмила Гаврущенко (на той час заробітчани, а за фахом філолог, викладач вищої школи) відзначала, що більшість поетів-аматорів "написали свою першу поезію тут, в Італії, і, якщо б доля багатьох з них склалася по-іншому, вони, можливо б, і не дізналися, що вміють віршувати" [2, с. 22]. Зізнавалися в цьому й самі автори, принагідно наголошуючи, що головним імпульсом до творчості було намагання знайти розуміння серед співвітчизників, які пережили випробування чужиною. Факт активної літературної творчості української спільноти в Італії потребує окремого пояснення, оскільки у зв'язку з цим феноменом постає закономірне питання про мотивацію і причини "місцезнаходження" цього явища саме в цій, а не в іншій країні, адже контекст, умови і кількісний склад української трудової еміграції, скажімо, в Іспанії, Португалії, Греції та інших західноєвропейських країнах є подібними. Причину поетичної активності українських трудівників в Італії ми вбачаємо в суб'єктивно сприятливих обставинах – передусім у значенні людського/лідерського чинника, а саме наявності волі до внутрішніх консолідуючих ініціатив з боку конкретних представників перших українських спільнот і передусім колективу першої редколегії часопису "До Світла": пасторального Координатора українців греко-католиків в Італії о. Василя Поточняка, викладача Дрогобицької гімназії Лідії Дукас і студента папського Селезіанського університету Павла Скворонського, які були співзасновниками цього унікального проєкту.

Документальні матеріали про гуртування українських трудівників довкола церкви, а відтак і про зародження українських громад, друкували на сторінках "До Світла" у постійній рубриці "Новини з куточків Італії". Згодом їх відтворила майже у повному обсязі у своїй книзі "Під арками. З життя української громади Болоньї 2003–2006 рр." [16] Оксана Пронюк – письменниця, колишня заробітчани, яка, повернувшись в Україну, стала активним громадським діячем, співзасновницею спільноти колишніх заробітчан "Піста" при Молодіжно-християнському центрі св. Боско УГКЦ (Івано-Франківськ). Деякі фрагменти цих публікацій, щоправда зо-

всім невеликі за обсягом, збережені й на Інтернет-сторінках сучасних українських періодичних видань в Італії, а також на офіційних сайтах українських церковних громад. Приміром, на сторінці церковної громади міста Генуї розміщено матеріали про перші зібрання українських трудівників, їхню участь у церковних заходах, у святкуванні Різдва, Пасхи тощо. Із розповідей очевидців – учасників тих подій, у хронологічній послідовності постає *жива документальна історія становлення української спільноти*. Автори цих дописів підкреслюють, що саме спільне відзначення релігійних свят, знаменних дат гуртувало українських трудівників, збільшувало чисельність громади і допомагало відчувати себе “часткою України на чужій землі”. Ретельно, намагаючись не пропустити жодного найменшого подробиць, описують заробітчани ті незабутні дні, коли вони почали творити “свій”, український простір на чужій землі. Із матеріалів “До Світла” стає очевидним: часопис став довгоочікуваним простором для гуртування і спілкування десятків і сотень тисяч українців, які прагнули заявити і розповісти про себе “*urbi et orbi*”¹. І, наслідково, настільки ж закономірними й органічними стали зародження та подальша динаміка літературно-поетичної діяльності дописувачів

Поетичний доробок дописувачів “До Світла” заслуговує на особливу увагу науковців. За формальними та змістовими ознаками більшість творів має атрибутику традиційних народнопоетичних, що сприяє, *аби вони стали предметом історичних, народознавчих та фольклористичних дискурсів, але водночас ними не обмежувалися*. Ідея назвати рубрику поезій заробітчанин “Коли в душі народжується слово” належала Лідії Дукас. Назва виявилася вдалою: у ній відбивалася типологія ситуативного контексту самої творчої акції: це було слово, яке народжувалося на чужині та виливалося у щирі сповідальні поетичні рядки. У книзі Оксани Пронюк “Під арками” наведено спогади Лідії Дукас про те, як члени редакції розпочинали втілювати задум публікації заробітчанської поезії: “Почали ми з того, що при зустрічах із людьми у парках, у сквериках, у метро просили подавати в журнал *вірші*, які на той час переписувалися жінками і передавалися із рук у руки. Згодом у редакцію прийшов перший лист... Читачі довірили нам своє поетичне слово, що народилося у їх зранених розлукою душах, слово щире і невідкупне. Наші дописувачі – люди різного віку, різних професій. <...> раніше ніколи не пробували писати. І тільки тут, на чужині, в короткі хвилини відпочинку чи тривожно-безсонними ночами взялися за перо, щоб у такий спосіб явити світові стан своєї душі...” (виокремлення шрифтом наше. – О. Г.) [16, с. 328]. У згаданій книзі Оксана Пронюк цитує слова заробітчанина Богдана Пилипівки, який приєднався до редколегії кількома роками пізніше і дав таку оцінку заробітчанській поезії: “Це щире, відверте, позбавлене пафосу слово... Справжній самотній пласт народної творчості, за яким – жажлива трагедія, руйнація української родини, підрубана у самому корені...” [16, с. 328]. Поетична рубрика проіснувала в часописі 10 років: від часу заснування часопису у 2001 р. до 2011 р., і за цей період було опубліковано майже 900 творів поетів-аматорів. Реалістичне підґрунтя цих творів зумовило типові повторювані сюжети, у яких фокусувалася громадська думка не лише авторів, а й української спільноти загалом. Подібно формувався заробітчанський фольклор ХІХ ст. – відображення народного бачення проблеми заробітчання, про що згадувала С. Грица: “У 90-х роках ХІХ ст. з Галичини і Закарпаття розпочалась масова заробітчанська еміграція вкрай розореного українського селянства до Канади, Бразилії, США та в інші країни. На тлі важких для патріархального прикарпатського села подій, пов’язаних з еміграцією, виникли епічні пісні, які відбили глибокі переживання селян, що вирушали в далеку чужину, сподіваючись поліпшити своє злиденне становище” [7, с. 7]. У корпусі поетичних текстів сучасних українських заробітчанин типовими жанрами є ліричні

¹ “Місту і селу” (усьому світу) (лат.).

поезії сповідального змісту, поетичні хроніки про життя на заробітках, меморати, поезії, близькі до народнописенної і баладної жанроформ, рідше – бувальщини з елементами соціальної та політичної сатири та коломийковою ритмомелодикою. Амплітуда емоційної забарвленості творів коливається від безнадійно-тужливої до радісної і життєстверджувальної. У парадигмі відображуваних переживань, почуттів та емоцій домінують туга за рідною домівкою, Батьківщиною, родиною і при цьому виразно експліковано етноментальну свідомість за допомогою традиційно-народних фольклорних засобів. Одним із типових прикладів є поезія анонімного автора¹ “Чужина...”, яка нагадує тужливі народні ліричні пісні з елементами ламентаций:

Чужина, чужина, чужина. / Сум, печаль, безнадія і я.
 Боже милий, Ти, Боженьку мій, / Як то тяжко в чужій стороні!
 Кругом гори одні височать, / І пташки тут співають не так,
 Тому плаче й ридає душа. / В чужині я – немов сирота.
 Навіть плакати не можна мені / У далекій, у тій чужині,
 Щоб не бачили люди оті, / Бо серця у них – мов кам'яні.
 Чужина, чужина, чужина... / Залишилась надія одна,
 Що повернуться люди усі / У домівки свої дорогі [11, с. 37].

Якщо в поезії анонімної авторки народнописенна стереотипія виразно присутня і творові загалом притаманне фольклорне звучання, то в поезії “Колядую в думках з тобою...” Валентини Середи мотиви туги й печалі відтінено іншим емоційним фоном, іншою стилістикою, які притаманні, радше, літературній інтимній ліриці:

“Колядую в думках з тобою, / Колядую, а серце плаче.
 Огортаюся знов самотою / І дороги додому не бачу...
 Під порогом сідаю на камені / І дивлюся лишень під ноги,
 До неможливості згіркли мені / Італійські стежки і дороги.
 Благодатний і щедрий краю, / Ти роботу нам дав і прихисток,
 Та щомиті від тебе втікаю / До родини, до хати, до діток...” [18, с. 53]

У цитованій поезії сюжетний малюнок відтінений ліричними рефлексіями, у яких зовнішня (лексична, стилістична) стриманість контрастує з внутрішньою емоційною напругою. Малої словесної площини цієї поетичної мініатюри, де поодинокі народнописенні вкраплення переплітаються з ліричними рефлексіями, виявляється достатньо для відображення етноментального світу героїні. Драматизм заробітчанської долі змальовано усього кількома штрихами (“колядую в думках”, “серце плаче”, “огортаюся самотою”, “згіркли... стежки і дороги”), напрочуд тонким і точним зображенням дій і порухів (“дороги додому не бачу”, “сідаю на камені”, “дивлюся під ноги”) і лише двома життєдайними епітетами, якими лірична героїня подячно винагороджує чужий і нелюбий край – “благодатний” і “щедрий”. У цій стриманій стилістиці можна почути відлуння хрестоматійного Шевченкового шедевр, написанного, як відомо, без жодного епітету й у якому вся образність – у тонкій стриманій любовно-обережній графіці вишневого садка.

Типові драматичні колізії емігрантського життя автори інколи переосмислюють у зовсім іншому ключі – гнівному й бунтівному: мабуть, на таке здатні лише жінки-матері, котрих заробітчанська доля розлучила з дітьми і родиною. Саме такими розпачливо-бунтівними інтонаціями сповнена поезія Оксани Пронюк “О,

¹ Автори поезій деколи не вказували своїх імен.

як заводоспадили, зірвалися слова...”, у якій, як і в поезії Валентини Середи, для контрастного відтінення трагізму заробітчанської долі авторка обирає красу чужої країни:

“<...> Ревуть, ревуть потоками, струмками навмання,
Дорогами незрячими несказані слова.
Яка ж вона, Італія? Красива і свята...
Лише моя Італія – красива і сумна...
Бо я прийшла некликано, некликані ми всі,
Це ще одна трагедія, це горе, краю мій!
Неначе в жорнах безвісті, ми змелені усі,
Зганьблені, затавровані, поховані живі...
Та матері повернуться, некликані прийдуть!
Чи вмють владні зрадники з душі великий бруд?
За кожную долю матері, за позначку “чужа”,
За те, що нам Італія – невільна і сумна.
За кожен день, заплаканий без синових очей,
За кожную ніч невиспану і незагойний жаль.
Колись я позбираю ще всі зірвані слова,
Напишу, що Італія – красива і сумна...” [15, с. 75]

Цей бунтівний настрій є наскрізним не лише у поезіях, але й у художній публіцистиці Оксани Пронюк, яка у розмовах зі мною завжди наголошувала, що словосполучення “оголена правда” має бути ключовим у прочитанні й осмисленні поезії жіночої трудової еміграції. Вірші Оксани Пронюк рясніють гронами епітетів і авторських неологізмів, де щонайменша деталь позначена самобутністю її поетичного стилю. У невигаданості, правдивості та щирості італійських сюжетів у творчості поетеси найбільшою мірою переконуюєшся, читаючи “Листи синові або Легенди Неаполітанських гір”, які постали з реальних листів, що їх писала Оксана своєму молодшому синові Дмитрикові. Туга за дитиною, родиною, мабуть, найповніше вона висловила у поезії, якою завершує книгу:

В Івано-Франківську осінь. Скажи їй від мене: – Привіт!
Люблю її простоволосу. Люблю журбовиння цвіт...
Мені Беневенто голосить, і рвуть сиві груди вітри,
А я коло “Космосу”¹ броджу, збираю осінні листки...
Я хочу в своє шарудіння! Я хочу в каштановий град!
Синочки-сини найдорожчі, я хочу побачити вас!!!
Я хочу з плечей поскидати розлуки непроханий лист,
Я хочу у рідні гори! І хочу в хатній падолист...
Я хочу до мами Марії, в задуманий татовий сад.
Спитати у баби Гані, чого ми шукаєм в світах?
Братів-Пронюків обійняти, сестричці сказати: – Люблю!
Я хочу Клубівці² просити: – Вертайте своїх Журавлів!
Гора жовтолисту довкола, обірваних доль гіркота,
І верби пострижені, голі – така то розлуці ціна...
В Івано-Франківську осінь. Скажи їй від мене: – Привіт!
Пришли мені, сину, калину! Вона біля наших воріт...
Мама Оксана

Листопад 2003 р., Беневенто [14, с. 207]

У літературний формат останніх трьох поезій органічно вписані народні уявлення про традиційні духовні цінності: любов до рідної землі і до своєї родини

¹ “Космос” – назва кінотеатру в Івано-Франківську.

² Клубівці – мальовниче село на Івано-Франківщині, де народилася і зросла Оксана Пронюк.

як найсвятіші імперативи людського життя. Особливу емоційність наведеним поезіям надає їх документальна природа, невігданість сюжетів, а також щирість і правдивість авторських переживань. Варто зауважити: поетичний доробок поетів-аматорів *a priori* не може бути генологічно однорідним, у ньому завжди існує двовекторність “творчої орієнтації” авторів, – фольклорної або літературної. Повторюваність сюжетів у поезіях, з одного боку, засвідчує пролонгацію традицій емігрантської та заробітчанської поезії, з іншого – типовість зазначених реалій у житті трудових мігрантів. Загалом соціальний статус, якого набувають українські трудівники у приймаючих країнах, є суттєво іншим і нижчим, аніж той, який вони мали на Батьківщині, що негативно та деструктивно впливає на їх особистісні психологічні й адаптаційні характеристики. Поза тим, трудова спільнота в Італії поступово формувалася як статусно гомогенний соціум, і з плином часу цей чинник усе більшою мірою полегшував соціальні контакти, внутрішнє взаєморозуміння, сприяв консолідації. Спілкування на сторінках християнського часопису стало урізноманітненням і поглибленням форм комунікації: дописи до редакції та поетичні твори українські трудівники сприймали як одну з таких форм – часом важливішу й більш авторитетну, ніж безпосередню. Формат оприлюднених думок, позиціонування себе на сторінках поважного і довший час єдиного україномовного часопису впливали на духовний та моральний світ українства в Італії, а тематика авторських творів, їхня емоційна палітра, образність і панівні жанроформи – на формування внутрішніх культурних традицій і пререференцій. Мотиви туги за дітьми, родиною, батьківщиною, які домінували в перших опублікованих поезіях, із плином часу усе виразніше поєднувалися з мотивами нескорення, бунту й утвердження національної та людської гідності.

Отже, матеріали часопису “До Світла” яскраво ілюструють духовний поступ української спільноти в Італії, для якої об’єднувальною силою стали головні ознаки національної самоідентифікації: любов до свого народу, історичної Батьківщини, духовні чесноти, моральність. Свідчення, листи, хроніки з життя спільнот, різножанрові поетичні та прозові твори дописувачів й інші матеріали часопису в сукупності створили *документальний народний літопис української еміграції в Італії – правдиву і драматичну сторінку українську історії та культури*. Попри апріорну та природну присутність у цих поезіях авторського суб’єктивного чинника, у сукупності творчий доробок українських заробітчан в Італії є явищем і цінністю колективного характеру, будучи не лише сумою естетизованих документальних і фактологічних свідчень окремих авторів, але й синкретичним артефактом-феноменом, у якому передусім відбилися ментальні, етнокультурні та національні риси українського народу. Цей народний літопис потребує подальшого культурологічного, народознавчого та філологічного наукового студіювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавдеамус по-емігрантськи. Антологія творчості заробітчан. – Рим, 2005. – Кн. II. – 267 с.
2. Гаврущенко Л. Живу надією... / Людмила Гаврущенко // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2002. – № 3 (5). – С. 22.
3. Герасименко О. Сучасна українська еміграція до Італії та зародження нової української діаспори [Електронний ресурс] / Олена Герасименко // Українознавство. – 2010. – Ч. 1(34). – Режим доступу: <http://www.ualogos.kiev.ua/text.html?id=1971&number=75&category=8> (дата звернення 05.08.2010).
4. Гінда Е. Н. Современное поэтическое творчество украинской диаспоры в Италии: свой традиционный мир в чужом пространстве / Е. Н. Гинда // Научный альманах “Традиционная культура”. – Москва, 2012. – № 2. – С. 30–41.
5. Гінда О. Українська традиційна культура як структуруючий фактор життя і творчості української діаспори в Італії / О. Гінда // Традиційна культура діаспори. Збірник

- наукових праць / Матеріали міжнародної наукової конференції “Одеські етнографічні читання”. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2012. – С. 69–81.
6. Годованська О. Новітня українська діаспора: трудові мігранти в Італії, Іспанії та Португалії / Оксана Годованська. – Львів: Афіша, 2011. – 192 с.
7. Грица С. Від упорядників / Софія Грица // Наймитські та заробітчанські пісні : [збірник] / [упор. і вступ. стаття С. Й. Грица, О. І. Дей та ін.]. – К. : Наукова думка, 1975. – С. 5–8.
8. Грица С. Наймитські та заробітчанські пісні : [збірник] / Софія Грица ; [упор. і вступ. стаття С. Й. Грица, О. І. Дей та ін.]. – К. : Наукова думка, 1975. – С. 9–28.
9. Логін Р. Хто шукає, той знаходить / Роман Логін // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2002. – № 7–8 (9–10). – С. 40.
10. Любий читачу! Слово редакції // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2001. – № 1. – С. 3.
11. Н. А. Чужина, чужина, чужина / Н. А. // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – Листопад, 2002. – № 10 (12). – С. 37.
12. о. Поточняк Василь. Подяка усім / о. Василь Поточняк // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – Червень–липень, 2005. – № 6–7 (39–40). – С. 4.
13. Пономарева О. Українська імміграція в Італії : стан і перспективи [Електронний ресурс] / Олена Пономарева // День. Щоденна українська газета. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/302911> (дата звернення 05.08.2010).
14. Пронюк О. В Івано-Франківську осінь / Оксана Пронюк // Листи синові або легенди Неаполітанських гір. – Брошнів : ТАЛЯ, 2006. – С. 207.
15. Пронюк О. О, як заводоспадили, зірвалися слова... (Івано-Франківськ – Болонья) / Оксана Пронюк // Світло на чужих стежках. Антологія творчості заробітчан. – Рим, 2005. – С. 75.
16. Пронюк О. Під арками. З життя української громади Болоньї 2003–2006 рр. / Оксана Пронюк. – Івано-Франківськ : Сімік, 2009. – С. 463.
17. Світло на чужих стежках. Антологія творчості заробітчан. – Рим, 2005. – Кн. I. – 146 с.
18. Середа В. Колядую в думках з тобою... Рівне–Вітербо / Валентина Середа // До Світла. Християнський часопис українців в Італії. – 2005. – № 2 (35). – Лютий. – С. 53.
19. Соколов В. Українська трудова імміграція в Італії [Електронний ресурс] / Віктор Соколов // Газета “Віче”. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/1837/> (дата звернення 05.08.2010).
20. Струтинська О. Молось або читаю вірші... / Ольга Струтинська // До Світла. Християнський часопис для українців в Італії. – 2005. – № 1 (34). – С. 52–53.
21. Olena Hinda. Folklore, Ethnocultural and Ethnomental Elements in New Poetic Coinages of Ukrainian Working Migrants in Italy // East European and Balkan Institute, Center for International Area Studies, Hankuk University of Foreign Studies – 2012. – Vol. 29. – P. 287–306.

Words of eyewitnesses (history of Ukrainian labour emigration in Italy at the end of XX c. – beginning of XXI c. on the pages of “Do Svitla” magazine)

Olena HINDA

The topic of the research is the history of the foundation in the early XXI c. of the first in Italy Christian Ukrainian-language periodical magazine named “Do Svitla” which published numerous records of Ukrainian labour migrants. Refinement is classified as ‘folk chronicle’ and analyses its theme, originality and affinity with Ukrainian laborers folklore of the XIX century. In author’s opinion witnessing, letters, communities’ chronicles, correspondents’ poetic and prose works of different genres and other works have created in aggregate a peculiar documentary folk chronicles of Ukrainian emigration in Italy, another dramatic page of Ukrainian history and culture.

Key words: Ukrainian labour migrants in Italy, Christian chronicles “Do Svitla”, folklore, folk chronicles, folk culture, folk genres, mentality.

Устами очевидцев (история украинской трудовой эмиграции в Италии конца XX - начала XXI вв. на страницах журнала "До Світла")

Елена ГИНДА

Рассмотрена история возникновения в Италии в начале XXI в. первого русскоязычного периодического издания – христианского журнала "До Світла", в котором публиковались многочисленные сообщения украинских трудовых мигрантов. Работы квалифицируются как "народная летопись", проанализирована ее тематика, своеобразие и родство с украинским эмигрантским и зарубежным фольклором XIX в. Свидетельства, письма, хроники из жизни сообществ, разножанровые поэтические и прозаические произведения авторов и другие материалы журнала, по мнению автора статьи, в совокупности создали своеобразную документальную народную летопись украинской эмиграции в Италии, еще одну драматическую страницу украинской истории и культуры.

Ключевые слова: украинские трудовые мигранты в Италии, христианский журнал "До Світла", фольклор, народная летопись, народная культура, фольклорные жанры, менталитет.

Стаття надійшла до редколегії 19.11.2013
Прийнята до друку 27.12.2013

Нові книги

Пастушенко А. С., Пономаренко М. І. Народна пісенна творчість в Україні: навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих та середніх навчальних закладів, вчителів музики загальноосвітніх шкіл. – Рівне: ПП ДМ, 2012. – 304 с.

До посібника увійшли обрядові, календарні, історичні, родинно-побутові пісні, українські думи, балади, козацькі, січові, повстанські, рекрутські, наймитські, бурлацькі, чумацькі, жартівливі дитячі (колискові, заклички) пісні та пісні літературного походження. Подано також історичну довідку про українську пісенну творчість та її нотний виклад.

Колесник О. С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури: монографія. – Чернівці: РВВ ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2011. – 312 с.

У монографії досліджено особливості впливу міфологічного простору на творення культурних зразків, процеси категоризації та омовлення дійсності. Лінгвoseміотичні, лінгвокультурні та лінгвоконцептуальні особливості мовних знаків на позначення елементів міфологічного простору проаналізовано під кутом зору їх аксіоматичності у процесах раціоналізації дійсності й моделювання історичних варіантів картин світу.

